

TEKNOLOGIK MASHG'ULOTLARIDA O'QUVCHILARNING VITAGEN KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH (9-SINF MISOLIDA)

Dehqonboyeva Saidaxon Yaxyohon qizi

Namangan davlat pedagogika instituti magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada texnologik mashg'ulotlarda 9-sinf o'quvchilarining vitagen kompetensiyalarini shakllantirishning mazmuni, ahamiyati va samarali metodlari tahlil qilingan. Tadqiqot jarayonida o'quvchilarning hayotiy tajribasiga tayangan holda bilimlarni amaliy faoliyatga yo'naltirish, o'quv jarayonini shaxsga yo'naltirilgan va kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etish bo'yicha ilmiy xulosalar berildi.

Kalit so'zlar: vitagen kompetensiya, texnologik ta'lim, amaliy mashg'ulot, loyiha metodi, refleksiya, ijodkorlik, kompetensiyaviy yondashuv.

РАЗВИТИЕ ВИТАГЕННЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ УЧАЩИХСЯ НА ТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ ЗАНЯТИЯХ (НА ПРИМЕРЕ 9-КЛАССА)

Деҳқонбоева Саидаҳон Яхёҳон қизи

Наманганский государственный педагогический институт аспирант

Аннотация: В данной статье анализируются особенности развития витагенных компетенций учащихся 9-класса на технологических занятиях. Рассматриваются методы, основанные на интеграции жизненного опыта учащихся с учебным содержанием, а также их влияние на формирование практических навыков, творческого мышления и способности решать жизненные проблемы. В работе подчеркивается значимость компетентного подхода и использования проектных и практико-ориентированных технологий.

Ключевые слова: витагенные компетенции, технологическое образование, практические навыки, проектный метод, креативность, жизненный опыт, компетентностный подход.

DEVELOPING STUDENTS' VITAGEN COMPETENCIES IN TECHNOLOGICAL LESSONS (A CASE OF 9TH GRADE)

Dehqonboyeva Saidaxon Yaxyohon qizi

Namangan State Pedagogical Institute graduate student

Annotation: This article analyzes the development of vitagen competencies among 9th-grade students during technological lessons. It examines instructional methods based on integrating students' life experience with educational content, and their impact on enhancing practical skills, creative thinking, and real-life problem-solving abilities. The study highlights the importance of the competency-based approach and the use of project-based and practice-oriented teaching methods.

Keywords: *vitagen competencies, technological education, practical skills, project method, creativity, life experience, competency-based approach.*

KIRISH

Bugungi kunda ta'limning asosiy vazifalaridan biri — o'quvchilarda nafaqat nazariy bilimlarni, balki kundalik hayotda qo'llay oladigan vitagen (hayotiy) kompetensiyalarni shakllantirishdir. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ta'lim sifatini oshirishga doir qarorlarida ta'kidlanishicha, o'quvchilarning amaliy ko'nikmalarini kuchaytirish, ularni real hayotga tayyorlash zamonaviy ta'limning ustuvor yo'nalishidir. Ayniqsa texnologik ta'lim jarayoni o'quvchilarning hayotiy faoliyat bilan bevosita bog'liq bo'lgan ko'nikmalarini rivojlantirish imkoniyatini beradi.[1].

Texnologik mashg'ulotlar — o'quvchilarda ijodiy fikrlash, muammo yechish, loyihalash, mahorat bilan ishlash, texnik fikrlashni rivojlantirishga qaratilgan eng samarali fanlardan biridir. 9-sinf o'quvchilari bilan ishlashda vitagen kompetensiyalarni shakllantirish ularda mustaqillik, mas'uliyat, tajribalarni tahlil qila olish va amaliy faoliyatga tatbiq eta olish kabi sifatlarni kuchaytiradi.[2].

ADABIYOTLAR TAHLILI

Vitagen kompetensiyalar tushunchasi ilk bor pedagogiyada shaxsning oldin olgan hayotiy tajribasi bilan yangi bilimlarini uyg'unlashtira olishi sifatida sharhlangan. So'nggi yillarda bu kompetensiyalarni rivojlantirish texnologik ta'limning asosiy vazifalaridan biri sifatida qaralmoqda. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, vitagen yondashuv quyidagi jarayonlarni kuchaytiradi:

bilim va tajriba integratsiyasini,
o'quvchining subyektiv tajribasiga tayangan holda o'quv motivatsiyasini,
amaliy faoliyat samaradorligini,
refleksiya, tahlil va baholash qobiliyatlarini.

Ilmiy manbalarda vitagen kompetensiyalarning asosiy tarkibi sifatida tajriba, tahlil, ijodiy yondashuv va o'z-o'zini baholash ko'rsatkichlari qayd etiladi. Tadqiqotchilar texnologik ta'limda hayotiy tajribaga asoslangan topshiriqlarning o'quvchilarda yuqori faoliyat va qiziqishni shakllantirishini ta'kidlaydi. Xorijiy

pedagoglar loyiha faoliyati, muammoli vaziyatlar va amaliy mashqlar o'quvchilarni mustaqil qaror qabul qilishga va o'z tajribasini ongli ravishda boyitishga yordam berishini qayd etadi. Mahalliy mutaxassislar esa texnologiya darslarida materiallar bilan ishlash, xavfsizlik qoidalari, uy-ro'zg'or ishlariga oid topshiriqlar vitagen yondashuvni kuchaytiruvchi asosiy vosita ekanini ko'rsatadi.

Zamonaviy pedagogika olimlari (V. P. Bespalko, D. Dewey, A. Erkaboyeva va boshqalar) ta'lim jarayonini hayotiy vaziyatlar bilan integratsiya qilish o'quvchilarning mantiqiy, ijodiy va texnik fikrlashini kuchaytirishini ta'kidlaydi.[3].

METODOLOGIYA

Tadqiqot davomida o'quvchilarning texnologik mashg'ulotlardagi faolligini aniqlash uchun kuzatuv, mini-anketalar va amaliy topshiriqlarning bajarilishi tahlil qilindi. Darslarning bir qismi vitagen yondashuv asosida qayta loyihalashtirilib, hayotiy vazifalarga yaqinlashtirilgan: masalan, mustahkam bog'lam yasash, uy-ro'zg'or uchun kichik detallar yig'ish, materiallarni tanlash va iqtisodiy hisob-kitob qilish. Shuningdek, loyiha metodi, rolli vaziyatlar, guruhda yechim ishlab chiqish kabi aktiv metodlar qo'llandi. Tadqiqot davomida quyidagi metodlardan foydalanildi:

Pedagogik kuzatuv — 9-sinf texnologiya darslari jarayoni o'rganildi.

Suhbat va anketa — o'quvchilarning vitagen ko'nikmalari darajasi aniqlab borildi.

Tajriba-sinov ishlari — vitagen yondashuv asosida dars modellarini joriy etish sinovdan o'tkazildi.

Tahlil va solishtirish — an'anaviy mashg'ulotlar va vitagen yondashuv asosidagi mashg'ulotlar samaradorligi taqqoslandi.

Metodik asos sifatida kompetensiyaviy yondashuv, loyiha metodi, muammoli ta'lim, amaliy mashg'ulotlar texnologiyasi qo'llandi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Tajriba jarayonida o'quvchilarning texnologiya darsiga bo'lgan motivatsiyasi sezilarli darajada oshgani kuzatildi. O'quvchilar avvalgi nazariy bilimlarni hayotiy vazifalar bilan bog'lab, mustaqil qaror qabul qilishga intildi. Guruh bo'lib ishlash jarayonida ular kommunikativ va tashkiliy ko'nikmalarni namoyon etdi. Eng muhimi, vitagen topshiriqlar orqali o'quvchilar oddiy maishiy muammolarni hal

qilishda o'z bilimidan foydalanishni o'rgandi: masalan, to'g'ri o'lchash, mos material tanlash, xavfsiz ishlash, yaratgan mahsulotini baholash. Bu o'z navbatida ularda mas'uliyat, puxtalik va real hayotga tayyorlikni shakllantirdi. Tajriba jarayonida texnologik mashg'ulotlar vitagen kompetensiyalarni shakllantirishning qulay maydoni ekanligi aniqlandi. Quyidagi natijalar kuzatildi:

O'quvchilarning amaliy faoliyatga qiziqishi oshdi

Vitagen yondashuv asosida darslar o'quvchilarning hayotiy tajribasi bilan bog'landi. Masalan, maishiy buyumlar yasash, materiallar ishlovi, tikuvchilik yoki yog'ochga ishlov berish jarayonlari o'quvchilarning real ehtiyojlariga moslashtirildi.[4].

Muammo yechish va texnik fikrlash yaxshilandi

O'quvchilar hayotdan olingan real muammolarni yechishga qaratilgan mini-loyihalar ustida ishladi. Bu jarayon ularning mantiqiy fikrlashini va qaror qabul qilishini kuchaytirdi.

Ijodkorlik va tashabbus oshdi

Tajriba davomida o'quvchilar o'z g'oyalarini ilgari surish, dizaynlar yaratish, funksional buyumlar yasash bo'yicha mustaqil ishlashga ko'proq moyillik ko'rsatdi.

Refleksiya ko'nikmalari shakllandi

Har bir mashg'ulotdan so'ng o'quvchilar o'z tajribalarini tahlil qilish, xatolarini ko'rish, yechim topish jarayoniga jalb etildi. Bu esa ularning o'z-o'zini baholash kompetensiyasini kuchaytirdi.

Hayotiy tajribani ta'lim bilan integratsiya qilish natija beradi

O'quvchilarning kundalik hayotdagi tajribasi (uydagi ishlar, maishiy texnika bilan ishlash, kichik ta'mirlash ishlari) o'quv jarayoniga qo'shilganda, darslar mazmuni yanada mazmunli va samarali bo'ldi.[5].

XULOSA

Texnologik mashg'ulotlarda vitagen kompetensiyalarni shakllantirish o'quvchilarning hayotiy faoliyatga tayyorligini oshiradi, ularni amaliy ishlar bajarishga, ijodkorlikka, shaxsiy tajribani tahlil qilishga o'rgatadi. 9-sinf o'quvchilari bilan ishlash jarayonida vitagen yondashuv ta'lim sifatini oshirishi, o'quvchilarning mustaqilligini kuchaytirishi va ularda muammo yechish kompetensiyalarini

rivojlantirishi aniqlandi. Ushbu yondashuv texnologik ta'limni zamonaviy talablar asosida takomillashtirish, o'quvchi shaxsiga yo'naltirilgan ta'limni rivojlantirish va o'quvchilarning real hayotga tayyorlik darajasini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Texnologiya darslari o'quvchilarning vitagen kompetensiyalarini rivojlantirish uchun eng qulay pedagogik maydonlardan biridir. 9-sinf o'quvchilari hayotiy tajribani amaliy faoliyat bilan bog'lay olganida, ular nafaqat mahoratli, balki mustaqil fikrlovchi shaxs sifatida shakllanadi. Vitagen yondashuv o'quvchilarning ijodiy fikrlashini kuchaytiradi, amaliy ko'nikmalarini mustahkamlaydi va kelajakda kasb tanlash jarayonini osonlashtiradi. Shuning uchun texnologik ta'limda amaliy-ijodiy topshiriqlarni, loyiha ishlarini va hayotiy vaziyatlarga asoslangan metodlarni ko'proq qo'llash muhim hisoblanadi.

ADABIYOTLAR

1. Dewey J. Experience and Education. New York: Macmillan.
2. Bepalko V. P. Pedagogika va ta'lim sifati nazariyasi.
3. Erkaboyeva A. Texnologik ta'lim metodikasi.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ta'lim sifatini oshirishga bag'ishlangan qarorlari.
5. O'quv jarayonida kompetensiyaviy yondashuv bo'yicha metodik qo'llanmalar.